

УДК 7.012:
687.13:687.15
(44/410)

DOI 10.30857/2617-
0272.2020.2.4.

ВАСИЛЬЄВА О.С., ПАШКЕВИЧ К. Л., ВАСИЛЬЄВА І.В,
КОЛОСНІЧЕНКО М. В.
Київський національний університет технологій та дизайну

ЕВОЛЮЦІЯ ШКІЛЬНОГО ФОРМЕНОГО ОДЯГУ В АНГЛІЇ ТА ФРАНЦІЇ XVI-XX СТ.

Метою роботи є дослідження першоджерел та основних етапів становлення і розвитку шкільного форменого костюму Англії і Франції XVI-XX ст. Визначити основні типи європейських шкільних костюмів XVI-XX ст., принципи їх формування та композиційні особливості.

Методологія. Методологічною основою дослідження є системний підхід, методи порівняльно-історичного, візуально-аналітичного аналізу.

Результати. У роботі досліджено основні етапи розвитку шкільного форменого одягу в Європі. Проведено аналіз основних типів та елементів шкільних костюмів Англії та Франції XVI – XX ст. Проаналізовано основні принципи формування шкільних формених костюмів для хлопчиків та дівчаток в різні часи. Описано строї форменого одягу шкіл Європи та їх особливості. Досліджено «фірмові» відмітні знаки та елементи шкільного форменого одягу країн Європи, що виокремлювали учня одного навчального закладу від іншого. Прослідковано початок зародження форменого шкільного костюму для дівчаток та визначено особливості його розвитку в освітніх закладах Європи. Досліджено та виявлено історичні першоджерела основних сучасних строїв шкільного форменого костюму для дівчаток.

Наукова новизна полягає у визначенні історичних етапів формування шкільних формених костюмів XVI-XX ст. Англії і Франції.

Практична значущість. Отримані результати проведених досліджень можуть бути використані в розробці програм підготовки майбутніх фахівців в галузі дизайну одягу та у створенні сучасних перспективних колекцій шкільного форменого одягу.

Ключові слова: шкільний формений костюм, історія костюма, елементи костюму, дитячий одяг, мода.

Вступ. Проектування шкільного форменого костюму, як і будь-якого іншого виду одягу, базується на особливостях поєднання модних форм та силуетів, культурних чинників суспільства, моди та новітніх технологій виготовлення. Сучасні шкільні формені костюми та їх основні види було сформовано в XX ст., їх виникненню передували етапи історичного розвитку та розуміння поняття «шкільний одяг», що були одночасно пов'язані з баченням мети виховання дитини та її майбутньої ролі в суспільстві. Дослідження історії шкільного форменого одягу для хлопчиків та дівчаток у XVI-XX ст., основних етапів його становлення, дає можливість визначити основні фактори формування шкільних костюмів тих часів, основних їх типів як прототипів сучасного шкільного форменого одягу. Дані дослідження є важливим для

розуміння принципів утворення шкільного форменого костюму, факторів, що пов'язані з його дизайном та визначенням його основних складових елементів. Ці знання можуть слугувати основою для успішної роботи дизайнера у пошуку нових, оригінальних ідей та розробок сучасних шкільних формених костюмів.

Аналіз попередніх досліджень.

Історію шкільного форменого одягу та одягу в цілому, зміну моди, розвиток дитячого костюму в моді висвітлювали Т. Бірюкова [2], І. Дюссел [9, 10], Є. Зайцева [4], В. В. Пономарьова [6], І.Н. Савельєва, Н.Д. Упіне [7], О.О. Савенкова [8].

Робота Т. Бірюкової [2] присвячена дослідженню правил поведінки та носіння форменого одягу учнів чоловічих гімназій в освітніх закладах Російської Імперії XIX – XX ст.

У роботі [9] досліджено історію форменого одягу для дівчаток у фотороботах 1900-1940 років. Автор визначає, що при однаковому типі та складі, шкільний одяг для дівчаток був засобом самовираження та створення певного образу, що відрізнявся від прийнятого ідеалу. Авторка продовжує тему дослідження в роботі [10] та приходить до висновку, що шкільна уніформа – це соціальний код, що виражається через візуальні особливості, такі як колір, стиль та форму.

Дослідження форменого одягу для учениць гімназій та інститутів Російської імперії представлено в статті [6]. В роботі розглянуто основні типи та склад формених комплектів учениць та визначено суттєві відмінності, що мала форма різних навчальних закладів (колір, тканина, особливості крою, аксесуари).

Дослідженнями дитячої моди XVIII – XIX сто. присвячено роботу Є. Зайцевої [4], в якій описані основні типи дитячого костюму зазначеного періоду.

Дослідження форменого одягу учениць гімназій та інститутів Російської імперії представлено в статті [6]. В роботі розглянуто основні типи формених костюмів учениць, аксесуари та доповнення

Савельєва І.Н. та Упіне Н.Д. в роботі [7] досліджують історію жіночого шкільного форменого одягу Російській імперії XIX – XX ст. на прикладі формених костюмів для дівчат «Смольного інститута благородних девиць» та інших освітніх закладів.

Робота [8], присвячена дослідженню форменого одягу студентів Східного інституту (м. Владивосток, Російська Імперія) і Вищого морського училища (м. Кронштад, Російська Імперія). На основі візуальних джерел і нормативних документів було визначено склад та особливості строїв формених костюмів студентів зазначених закладів. У підсумку автором були зроблені висновки про спільні і відмінні риси

форменого костюма студентів вищих навчальних закладів.

Проведений аналіз літературних джерел показав, що тематика шкільного форменого одягу різних епох актуальна в сучасних наукових мистецтвознавчих дослідженнях, однак результати опрацювань наукових робіт з зазначеної тематики показали, що дана проблематика не була розглянута в глобальному світовому еволюційному напрямку. Мета роботи – прослідкувати основні етапи становлення форменого одягу в освітніх закладах Європи XVI – XX ст. та його трансформацію в сучасний шкільний формений костюм.

Постановка завдання. Сучасне значення поняття «шкільний формений одяг» – це повсякденна форма одягу для учнів під час їх перебування в навчальному закладі і на офіційних шкільних заходах поза навчального закладу, що встановлена офіційними документами. Шкільний формений одяг – це різновид уніформи, основне призначення якої стандартизувати зовнішній вигляд учнів, дисциплінувати їх, певним чином сформувані, відповідно до потреб суспільства, мислення і дії дитини. Сучасний дизайн розглядають через призму інформаційних інновацій, що представлено менш уніфікованими та стандартизованими розробками виробів, що надихаються прадавньою традицією попередніх історичних епох.

Дослідження витоків процесу формування шкільного форменого одягу як явища культурного та світоглядного розвитку суспільства розкриває ряд питань з дизайну шкільних формених костюмів. Сучасний процес дизайну шкільного одягу залежить від багатьох факторів, одним з яких є розуміння історії шкільного форменого одягу та його еволюції. Історію шкільного форменого одягу в різних країнах досліджували багато вчених, але ці дослідження локальні та не дають змоги прослідкувати загальної історії шкільного одягу.

Результати дослідження. Перший офіційний шкільний формений одяг єдиного зразка з'явився у 1553 році, коли король Англії Едуард VI підписав Королівську хартію та заснував школу Christ's Hospital School для хлопчиків та дівчаток з бідних сімей та сиріт [14]. Шкільний формений одяг для хлопчиків Christ's Hospital School це bluecoats – вбрання, скроєне за зразком церковного і зафарбоване дешевим синім барвником. Костюм для хлопчиків складався з довгого темно-синього пальта, сорочки та коротких до коліна штанів темно-синього або жовтого кольору. До середини XIX століття до складу костюму входила жовта довга сорочка. Устрій форменого костюму був єдиний для хлопчиків всіх класів школи. Учні Christ's Hospital School носили пальто з вовняної тканини, довге (довжиною до щиколоток), силуету трапеція, відрізне нижче талії лінії, з довгими вшивними рукавами, з центральною застібкою на дев'ять гудзиків. Краватка була біла та мала вигляд двох паралельно розташованих смужок тканини. Такий тип краватки зберігався до кінця XIX століття.

Аксесуари, що входили до комплексу форменого одягу Christ's Hospital School, – яскраво жовті гольфи та срібні гудзики з зображенням засновника Christ's Hospital School короля Едуарда VI. Пізніше за зразком цієї школи в Англії були створені інші навчальні заклади, які стали називати – Bluecoat Schools, так як основу шкільного вбрання становило темно-синє пальто з металевими гудзиками, сорочка, жилет та бриджі до колін. Одяг для дівчаток з дня заснування Christ's Hospital School не був регламентований. Він складався з традиційного міського жіночого костюму: жакет, спідниця, фартух, пасок, чепчик та пелерина. Таким був традиційний повсякденний одяг XVI століття., який дівчатка виготовляли для себе самостійно.

У Франції майже до XIX століття не існувало регламентованого форменого одягу в школах. До освітньої реформи 1870

року дітей навчали вдома, або в «малих школах», які підтримувала католицька церква. У коледжах Франції (les collèges) XVII століття учні-хлопчики носили jaquette – довгий одяг на кшталт одягу клерка або сутани священика. У XVIII ст. les collèges керували релігійні ордени, найвідомішим з яких були єзуїти. Навчання у коледжах було безкоштовне. Учні les collèges мали різне походження: дворяни, буржуа, військові, селяни, купці та ремісники. До комплексу одягу учнів входили напівкаптан, куртка (безрукавка), панталони, об'ємне пальто з чорного сукна та капелюх. Зазвичай учні носили одяг темних кольорів.

Ідеї французьких мислителів, таких як Дені Верас, стали основою теоретичного фундаменту виникнення і широкого поширення такого явища, як шкільний формений одяг Франції. У 1670-х рр. було опубліковано книгу «Histoire des sevarambes» [16], в якій автор розповідав про розумне влаштоване суспільство, в рамках якого підростаюче покоління виховувалося державою, а одяг різних вікових груп дітей і підлітків був різних кольорів.

Ця ідея була використана при створенні Королівського будинку Святого Людовіка (Saint-Cyr-l'École) (м. Сен-Сир-л'Еколь, Франція) [13], що був заснований у 1684 році для виховання шляхетних дівчаток-сиріт або дочок збіднілих дворян. Одяг вихованок складався з сукні коричневого кольору та яскравої стрічки, що кріпилася на ліф плаття. Вихованки були розподілені на чотири класи, які за кольором стрічок іменувалися «червоний» (7-10 років), «зелений» (11-14 років), «жовтий» (15-16 років) і «блакитний» (17-20 років). Старші учениці, що допомагали вихователькам носили стрічки чорного кольору. Формений одяг дівчаток відповідав французькій моді тих часів. Традиції школи Saint-Cyr-l'École були втілені в жіночій школі Maison d'éducation de la Légion d'honneur

(м. Париж, Франція) та в жіночу освіту Європи XIX століття.

XIX століття в еволюції шкільного форменого одягу визначилось введенням в навчальних закладах багатьох країн Європи форменого одягу єдиного зразка. В цей же час була введена обов'язкова початкова освіта для дітей у багатьох країнах. Шкільний формений одяг дитини був показником статусу родини, а в деяких випадках носієм інформації про місце навчання дитини. У 1870 році указ «Про початкову освіту» дав можливість безкоштовної освіти для всіх дітей Англії. Майже всі нові державні гімназії з академічним навчанням вирішили відрізнити своїх учнів від учнів загальноосвітніх шкіл за допомогою шкільного одягу. В XIX столітті шкільний формений одяг Англії набув більшого розповсюдження і у XX столітті використовувався практично в усіх школах країни. Водночас у старовинних школах зберігалися традиційні форми одягу або вводилися нові зразки строїв, що більше відповідали вимогам нового часу та потребам учнів. Як приклад збереження традиційних форм та строїв шкільного форменого одягу можна привести Christ's Hospital School, де основний костюм був збережено, однак в строї було змінено деякі складові – довга жовта сорочка була замінена на укорочену білу. З'явилися і варіації аксесуарів, що могли визначати успіхи учня в навчанні: шкіряні ремені та манжети.

«Пасок з срібною пряжкою могли носити лише учні старшої школи, у той час як молодші учні носили прості вузькі паски» [15, с. 4]. Оксамитові чорні манжети могли вдягати лише старшокласники, що домоглися успіхів у навчанні.

У Вікторіанський період XIX століття шкільний одяг у загальноосвітніх школах Англії відрізнявся у старших та молодших класах. Так, хлопчики носили шорти, а з 14-15 років – довгі штани. Шкільний формений одяг для хлопчиків в Англії XIX ст. можна

розрізнити як: 1) регламентований та чітко прописаний у статуті навчального закладу костюм; 2) дресс-код, регламент на обов'язкову наявність в костюмі певних предметів одягу визначеної довжини, розміру та кольору.

У найвідомішому з англійських навчальних закладів з багатовіковою історією Eton College у 1864 році не було визначеної рівномірності в одязі серед учнів за винятком того, що кожен хлопчик старшого віку зобов'язаний був носити білу нашійну хустку та циліндр [11]. Хлопчики молодшого віку носили комірець, відомий як «eton collar» (рис. 1), чорну краватку та короткий піджак, відомий як «bum-freezer». «Bum-freezer» носили хлопчики молодших класів з 1820 до 1967 років. Наприкінці XIX століття костюм учня Eton College складався з: чорного фраку, жилету (чорного або білого кольору, або різнокольоровий з малюнком – для членів товариств Eton College), білої сорочки та штанів у тонку смужку. З аксесуарів до костюму носили білу або чорну краватку, комірець та циліндр з тростиною [1]. Формений костюм Eton College був змінений у 60-х рр. XX ст.: з складу костюму учнів молодших класів вилучили піджак «bum-freezer», а старших класів – циліндр та тростину. В системі формування шкільного костюму Eton College можна також виокремити певні маркування учнів за успіхами та приналежністю до товариств: стипендіати носили чорний жилет та мантию чорного кольору (рис. 2).

Шкільний формений одяг в Англії був затверджений у школах статутом, де основною метою було виокремлення учнів за приналежністю до певного освітнього закладу. Поширений шкільний костюм для хлопчиків Англії кінця XIX – початку XX ст. складався з блейзера, сорочки, жилета або джемпера, шкільної краватки, штанів та картуза або шапки.

Рис. 1. Костюм учня молодших класів Eton College, м. Лондон, Англія, 1878 р., каталог Charles Baker and Co

Рис. 2. Костюм учня Eton College, м. Лондон, Англія, 2000 рр., архів видавництва The Telegraph

Рис. 3. Шкільний костюм Bellevue School, 1920 – 1930 рр. Фрагмент фото з архіву Н. Джонстона, м. Челтенхем, Англія

Рис. 4. Шкільний костюм Whinney B. P. School, 1950 р. Фрагмент фото з архіву Whinney Banks Primary School. м. Міддлсбро, Англія

Рис. 5. Шкільний костюм учня Wells Cathedral School 1990 – 2010 рр. Архів Wells Cathedral School м. Уелльс, Англія

Рис. 6. Шкільний костюм учня Kennet School, 1990 – 2010 рр. Архів Kennet School м. Татчам, Англія

Краватка, ще один символ шкільного форменого костюму, що став широко використовуватись в шкільному одязі у 1920-х рр. (рис. 3) і продовжує залишатися в багатьох шкільних костюмах Англії і сьогодні.

У ХХ столітті склад формених шкільних костюмів Англії суттєво не змінився (рис. 4 – рис. 6).

Шкільний формений одяг Франції ХІХ ст. зобов'язаний своєю появою реформуванню та реорганізації освітньої системи у Франції Наполеоном І, який 1

травня 1802 р. заснував військові ліцеї для хлопчиків. Учнів ліцеїв привчали до військової дисципліни, а формений одяг був одним з обов'язкових атрибутів виховання. Формені костюми військових шкіл складались з синього пальта, куртки з декорованим вишивкою коміром та бриджів, учні молодших класів носили високий капелюх круглої форми, а учнів старших класів – бікорн (двухуголка). Цікавою деталлю костюму були гудзики з жовтого металу з надписом «Lycée» та назвою міста розташування ліцею. У 1803 році реформа торкнулась питань шкільного форменого одягу середніх муніципальних шкіл Франції. Учні шкіл повинні були носити пальта з сукна зеленого кольору, прилеглого силуету, з білими металевими гудзиками з написом «École secondaire» (середня школа) та назвою школи і міста.

Вплив військової форми на моду Франції за часів Імперії можна побачити в зразках модного та шкільного одягу тих часів. До військових елементів, що використовувались, належали: сюртуки та спенсери, прикрашені косами та золотими гудзиками з подвійними застібками та з клапанами контрастного кольору; головні убори та капюшони у формі шоломів.

Ця мода вплинула і на шкільний формений одяг та зберігалась в приватних коледжах і ліцеях протягом усього XIX – першої половини XX ст. До складу шкільного форменого одягу того часу входили: накидка або пальто, або військове пальто-фрак, сюртук, сорочка, штани. Шкільні формені костюми того періоду виготовляли з вовняного сукна темних кольорів, найчастіше темно-синього та прикрашали рядами золотих гудзиків, комір сюртука оздоблювали вишивкою з емблемою школи (рис. 7), капелюх або кепі з золотистими косами або яскраво-кольоровим декором і ременем доповнювали стрій. Учні молодшого віку іноді одягали під сюртук білий комір та краватку-метелик.

Аналізуючи фотозображення учнів державних шкіл Франції кінця XIX – початку XX ст. можна побачити, що багато учнів, як хлопчиків, так і дівчаток, носили блузон як уніформу. Шкільний блузон часто чорного кольору (рис. 8), темних відтінків або картатий, зі зборками або з великими складками, став еталонною та типовою уніформою для школярів Франції кінця XIX – першої половини XX ст. Шкільні блузони виготовляли з бавовняних тканин, іноді до блузона додавався широкий, жорсткий білий комір з бавовни або з целулоїду. Комір існував у двох варіантах – для учнів старшого віку з застібкою спереду, а для учнів початкової школи – ззаду. Шкільний блузон для дівчаток видозмінювався відповідно моді в крої та деталях: широкі рукави блузок 1895-х років схожі на жіночі модні об'ємні рукави того часу; у 1900-х роках кокетка блузок для дівчаток прикрашалась великим воланом з мережива або вишивкою.

Обов'язковий шкільний формений одяг у Франції, що регламентувався на державному рівні, був затверджений у 1927 році. До 1968 року шкільний формений одяг складався з халата або шкільного блузона, що одягали на повсякденний одяг. У період 30-х – початок 40х рр. XX ст. блузони для хлопчиків та для дівчаток стали однаковими: з спущеною лінією плеча, широкими рукавами, зміщеною у бік застібкою на пілочці та коміром. Шкільний блузон зазначеного зразка зберігався до 1968 року.

XIX століття – це час появи та поширення обов'язкової жіночої освіти в Європі. Maison d'éducation de la Légion d'honneur (Будинок освіти Почесного легіону) – один з перших державних жіночих навчальних закладів Франції початку XIX ст. Формений костюм учениць Maison d'éducation de la Légion d'honneur складався з темно-синьої сукні з білим коміром та паском з кольорової стрічки, що пов'язували на талії та на плечах.

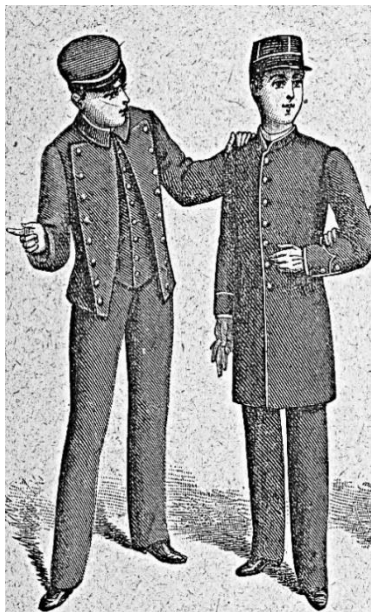

Рис. 7. Шкільні костюми. Каталог La Belle Jardinière, Catalogue spécial 1890, С. 19. Архів Bibliothèques de Paris, м. Париж, Франція,

Рис. 8. «Мій друг Ернест». м. Париж., Франція, 1929 р. Архів Андре Кертеша

Рис. 9. Фрагмент фотографії учениць Christ's Hospital Shcool. м. Хетфорд, Англія, 1900 рр. Колекція Antique Clocks & Restoration.

Рис. 10. Фрагмент фотографії учнів Christ's Hospital Shcool. Англія, 1929 р. Архів Christ's Hospital Shcool

Рис. 11. Фрагмент фотографії учнів Christ's Hospital Shcool, 1948 р. Архів Christ's Hospital Shcool

Рис. 12. Формені костюми учениць Christ's Hospital School зразка 1985 р. Архів Christ's Hospital School

В 1840-х рр. формений одяг учениць Maison d'éducation de la Légion d'honneur – це сукня, що відповідала напряму моди того часу – темно-синього кольору, Х-подібного

силуету, з ліфом та широкою спідницею. Горловина сукні була оздоблена знімним коміром з білого мережива. Рукава збільшеної об'ємної форми типу окорок, зі

зборкою по лінії з'єднання з високими манжетами. Сукня доповнювалась паском з кольорової стрічки, що зав'язувався на бант ззаду. Цей стрій з незначними змінами проіснував до початку ХХ століття.

В Англії шкільний одяг для дівчат теж відповідав модним напрямкам того часу. На той час це було повсякденне плаття або костюм, певного кольору та фасону. Як приклад можна навести шкільні костюми для дівчат школи Christ's Hospital School. Цей одяг можна описати як різновиди плаття темних кольорів з різноманітними аксесуарами. Вивчаючи архіви Christ's Hospital School, що надані на сайті школи, можна зазначити, що ці сукні не мають характерних ознак, що ідентифікували дівчаток саме як учениць даної школи. Шкільний формений одяг учениць школи Christ's Hospital School кінця ХІХ ст. можна виокремити кількох типів. Перший тип (рис. 9) – сукня з вовняної тканини темно-синього кольору, прилеглого силуету, довжиною до середини гомілки, з довгими вшивними рукавами на манжетах, з круглою горловиною оздобленою комірцем білого кольору та широким паском з тканини на талії. До сукні одягали панчохи чорного кольору.

Другий тип форменого костюму Christ's Hospital School – це сукня з вовняної тканини темного кольору, Х-подібного силуету з розширеною до низу спідницею довжиною до середини гомілки, з довгими вшивними рукавами на манжетах. Сукня оздоблена бантом з шовкової стрічки, що кріпилась до середини горловини спереду та паском з тканини, що застібався на гудзик.

В ХХ столітті формений одяг у школах Франції був обов'язковий у період 1927 – 1968 рр. Багато приватних шкіл з метою виокремити своїх учнів впроваджували різні види форменого одягу. Прикладом є формені костюми учениць Institution de Marie-Immaculée та Institution Sainte-Agnès. Формений одяг учениць Institution de Marie-

Immaculée 1939 року – це сукня синього кольору, напівприлеглого силуету, з розширеною до низу спідницею, довжиною вище лінії коліна, з вшивними довгими рукавами. Горловина закритого типу округлої форми оброблена стояче-відкладним коміром, що був оздоблений знімним коміром білого кольору. Застібка центральна на гудзики, рукава зі зборкою по лінії з'єднання з манжетами.

Комплект форменого одягу учениць Institution Sainte-Agnès у 1930 рр. – це матроський костюм, що складався з довгого блузону та спідниці. Блузон білого кольору, прямого силуету довжиною нижче лінії стегон, з довгими вшивними звуженими до низу рукавами на манжетах. Костюм доповнювався матроським коміром синього кольору.

У ХХ столітті в школах Європи в складі формених костюмів для дівчаток з'явився новий тип сукні – gumslip – з прямим ліфом без рукавів або з ліфом-тунікою та спідницею в складки, найчастіше чорного, сірого або темно-синього кольорів. Ця сукня була винайдена англійкою Мері Тейт у 1880 рр. як одяг для спорту. В складі шкільного форменого костюму сукня gumslip з'являється у 1900 рр, а у 1920 рр. стає обов'язковим елементом шкільного гардеробу у багатьох приватних та державних середніх школах Європи. Прикладом такого костюму є шкільний формений костюм для учениць Christ's Hospital School (рис. 10, рис. 11), що був введений уставом школи наприкінці 1920 рр. Цей формений костюм проіснував до середини 80х років ХХ століття. Новий комплект для дівчаток Christ's Hospital School був створений у 1985 р. при об'єднанні хлопчиків та дівчаток в спільну школу. Костюм складався з жакету темно-синього кольору, білої блузки-сорочки та темно-синьої спідниці в складку довжиною нижче лінії колін (рис. 12). Стрій форменого костюму для учениць Christ's Hospital School 1985 р. та формений костюм учнів Christ's

Hospital School мають однаковий силует та складові. Сине-жовте кольорове поєднання та аксесуари (краватка, ремінь, манжети, декоративні гудзики) довершують образ та роблять костюми впізнаваними. Наприкінці ХХ століття в формених костюмах для дівчаток Christ's Hospital School можна прослідкувати використання класичного історичного строю для хлопчиків (довгого синього пальта та бриджів). Ці тенденції – запозичення елементів та строїв форменого костюму для хлопчиків у формений одяг для дівчаток можна прослідкувати в період кінця 80-90-х рр. ХХ ст. в багатьох школах Європи.

Висновки. Період XVI – XVIII ст. в Англії та Франції став початком зародження шкільного форменого одягу. Шкільний одяг для хлопчиків XVI – XVIII ст. копіював «дорослий костюм» священика або світське плаття, а у XIX – початку ХХ ст. військовий одяг. XIX ст. відзначилося започаткуванням обов'язкової державної освіти для хлопчиків та дівчаток в країнах Європи та появою шкільних формених костюмів для дівчаток. Проведені дослідження показали, що шкільний формений одяг відображав певні соціальні ролі, до яких готували учнів. Саме такі особливості прослідковуються в

форменому одязі для дівчаток та хлопчиків – суворо регламентовані шкільні костюми для хлопчиків, що відтворювали копії військових мундирів на початку XIX століття та шкільні костюми для дівчаток, що змінювались відповідно до моди, додаючи, чи змінюючи модні складові елементи в костюмі. Вишивки та аксесуари в шкільному форменому костюмі XIX століття були своєрідними пізнаваними знаками ідентифікації учня певної школи та освітнього закладу. Кінець XIX – перша половина ХХ ст. період формування класичного шкільного костюму для хлопчиків, що використовується у теперішній час. Шкільний формений костюм для дівчаток другої половини ХХ ст. почав розвиватись у напрямі запозичень складових елементів традиційних класичних шкільних формених комплектів для хлопчиків. Передусім, це стосується появи в складі комплектів для дівчаток: блузки сорочкового крою, штанів, шортів, жакетів піджачного типу та блейзерів. Кінець ХХ ст. час визначення понять гендерної рівності у вихованні дітей, що відобразилось у появі однакових шкільних формених костюмів для учнів обох статей.

Література

1. Андреева Р.П. Энциклопедия моды. СПб: Литера, 1997. 416с.
2. Бирюкова Т. Ношения усов и колец воспрещается. Правила поведения школьников образца 1871 года. Учительская газета. М. 2003. №52. С. 4-5.
3. Васильева О.С. Дизайн шкільного форменого одягу: функціональний та естетичний аспекти. Art and Design. 2019. №1(5). С. 58-68.
4. Зайцева Е. Скелетон, свивальник и детская манишка. Родина. 2013. № 4. С. 50-51.
5. Луцева И. Влияние школьной формы на становление личностных качеств ученика. Современная педагогика. 2014. № 7(20). С. 6-9.
6. Пономарева В.В. Быть в форме: костюм институтки как предмет одежды и идеологема.

Часть II. Вестник Московского университета. Антропология. 2018. № 1. С. 124-138.

7. Савельева И.Н., Упине Н.Д. Из истории школьной формы. женские институты в дореволюционной россии (школьная форма в Царской России). Вестник ОГУ. 2014. №5. С.42-46.

8. Савенкова А. А. Сравнительный анализ форменной одежды студентов Восточного института и Высшего морского училища (на юге Дальнего востока) в конце XIX – начале ХХ в. Наука и образование. Пенза. 2019. С. 44-50.

9. Dussel I. La cultura material de la escolarización: reflexiones en torno a un giro historiográfico. Educar em Revista. 2019. №76. С. 13-29. DOI: <https://doi.org/10.1590/0104-4060.67776>

10. Dussel I. Historicising girls' material cultures in schools: revisiting photographs of girls in uniforms. *Women's History Review*. 2019. №6. 1–15.

DOI: <https://doi.org/10.1080/09612025.2019.1611124>

11. Maxwell H. C. A History of Eton College: 1440-1875 (Classic Reprint). Lyte London Macmillan URL: https://books.google.com.ua/books?id=qf4BAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

12. Nouy Jean-Pierre. L'alphabétisation en Bretagne. *Ar men*. 1985. №72. P.16-25.

13. Prévot Jacques. La première institutrice de France: Madame de Maintenon. Belin, 1981. 287 p.

14. Our timeline Christs-hospital URL: <https://www.christs-hospital.org.uk/our-timeline/> (дата звернення 11.02.2020)

15. Records of Christ's Hospital and Bluecoat Schools. URL:

<https://www.cityoflondon.gov.uk/things-to-do/london-metropolitan-archives/visitor-information/Documents/29-records-of-christs-hospital-and-bluecoat-schools.pdf>

16. Vairasse D. Histoire des sevarambes. URL: <http://booksonline.com.ua/view.php?book=64930>

References

1. Andreeva, R.P. (1997). Entsiklopediya mody [Encyclopaedia of fashion]. SPb: Litera [in Russian].

2. Biryukova, T. (2003). Nosheniya usov i kolets vospreschaetsya. Pravila povedeniya shkolnikov obraztsa 1871 goda [Carrying of moustaches and rings prohibited. Rules behavior schoolchildren of standard 1871]. *Uchitelskaya gazeta – Teacher newspaper*, 52, 4-5. [in Russian].

3. Vasylyeva, O.S. (2019). Dyzain shkilnoho formenoho odiahu: funktsionalnyi ta estetychnyi aspekty [School uniform design: functional and aesthetic aspects]. *Art and Design*, 5, 58-68. [in Ukrainian].

4. Zaytseva, E. (2013). Skeleton, svivalnik i detskaya manishka [Skeleton, svivalnik and child's shirt-front]. *Rodina – Motherland*, 4, 50-51. [in Russian].

5. Lutseva, I. (2014). Vliyanie shkolnoy formy na stanovlenie lichnostnykh kachestv uchenika [The influence of the school uniform on the formation of the student's personal qualities]. *Sovremennaya*

pedagogika – Modern pedagogy, 7, 6-9. [in Russian].

6. Ponomareva, V.V. (2018). Byit v forme: kostyum institutki kak predmet odezhdy i ideologema. Chast II. [To be in shape: the institute's costume as a piece of clothing and an ideology. Part II]. *Vestnik Moskovskogo universiteta. Antropologiya. – Bulletin of Moscow University. Anthropology*, 1, 124-138. [in Russian].

7. Saveleva, I.N., Upine, N.D. (2014). Iz istorii shkolnoy formy. zhenskies instituty v dorevolutsionnoy rossii (shkolnaya forma v Tsarskoy Rossii). [From the history of school uniforms. Women's institutions in pre-revolutionary Russia (school uniform in Tsarist Russia)]. *Vestnik OGU. Bulletin of the OSU*, 5, 42-46. [in Russian].

8. Savenkova, A. A. (2019). Sravnitelnyy analiz formennoy odezhdy studentov Vostochnogo instituta i Vyisshego morskogo uchilisha (na yuge Dalnego vostoka) v kontse XIX – nachale XX v. [Comparative analysis of uniforms of students of the Oriental Institute and the Higher Maritime College in the late XIX – early XX centuries]. *Nauka i obrazovanie. – Science and Education*, 44-50. [in Russian].

9. Dussel, I. (2019). La cultura material de la escolarización: reflexiones en torno a un giro historiográfico. *Educar em Revista*, 76, 13-29. [in Spanish]. DOI: <https://doi.org/10.1590/0104-4060.67776>.

10. Dussel, I. (2019). Historicising girls' material cultures in schools: revisiting photographs of girls in uniforms. *Women's History Review*, 6, 1–15. [in English]

DOI: <https://doi.org/10.1080/09612025.2019.1611124>.

11. Maxwell, H. C. (1877) A History of Eton College: 1440-1875 (Classic Reprint). Lyte London Macmillan, 527. [in English].

12. Nouy, J.-P. (1995). L'alphabétisation en Bretagne. *Ar men*, 72, 16-25. [in French].

13. Prévot, J. (1981). La première institutrice de France: Madame de Maintenon. Belin. [in French].

14. Our timeline Christs-hospital (2020). URL: <https://www.christs-hospital.org.uk/our-timeline/> [in English].

15. Records of Christ's Hospital and Bluecoat Schools. (2020). URL:

<https://www.cityoflondon.gov.uk/things-to-do/london-metropolitan-archives/visitor->

information/Documents/29-records-of-christs-hospital-and-bluecoat-schools.pdf [in English].

16. Vairasse, D. (1702). Histoire des sevarambes. URL:

<http://booksonline.com.ua/view.php?book=64930> [in French].

EVOLUTION OF SCHOOL UNIFORMS IN THE ENGLAND AND FRANCE OF THE XVI-XX CENTURIES

VASYLIEVA I.V., PASHKEVICH K.L., VASYLIEVA I.V., KOLOSNIHENKO M.V.

Kyiv National University of Technologies and Design

Purpose. The purpose of the article is to retrace the main stages of the formation of uniforms in European educational institutions in the XVI – XX centuries and the transformation of such uniforms into a modern school uniform.

Methodology. Methodological basis of research is approach of the systems, methods comparatively – historical and art analysis.

Results. The main stages of the formation of a school uniform for boys and girls are determined. The main types of school suits of the XVI – XX centuries of England and France investigated. The conducted researches have shown that school uniforms reflected the social roles, the student's studies. The distinctive logos of school uniform suit of countries of Europe are investigational. The origin of school uniforms for girls was also study and the features of its development in educational institutions in England and France of the XVI – XX centuries were determined.

The scientific novelty is to consist in determining the main stages in the formation of school uniforms of the XVI – XX centuries of England and France and their types.

Practical significance. The obtained results of the research can be used in the training of specialists in the field of clothing design and in the design of modern collections of school uniforms based on the historical school costume of the XVI-XX centuries.

ЭВОЛЮЦИЯ ШКОЛЬНОЙ ФОРМЕННОЙ ОДЕЖДЫ АНГЛИИ И ФРАНЦИИ XVI-XX СТ.

ВАСИЛЬЕВА Е.С., ПАШКЕВИЧ К. Л., ВАСИЛЬЕВА И.В., КОЛОСНИЧЕНКО М. В.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цель. Исследовать первоисточники и основные этапы становления и развития школьного форменной костюма Англии и Франции XVI – XX в. Определить основные типы европейских школьных костюмов XVI – XX вв., принципы их формирования и композиционные особенности.

Методология. Методологической основой исследования является системный подход, методы сравнительно-исторического и искусствоведческого анализа.

Результаты. В работе исследованы основные этапы развития школьной форменной одежды в Европе. Проведен анализ основных типов и элементов школьных костюмов Англии и Франции XVI – XX в. Проанализированы основные принципы формирования школьных форменных костюмов для мальчиков и девочек разных эпох. Описаны костюмы форменной одежды школ Европы и их особенности. Исследованы «фирменные» знаки и элементы школьной форменной одежды стран Европы, которые определяли ученика одного учебного заведения от другого. Исследовано начало зарождения форменного школьного костюма для девочек и определены особенности его развития в образовательных учреждениях Европы. Исследованы и выявлены исторические первоисточники основных современных школьных форменных костюмов для девочек.

Научная новизна заключается в определении исторических этапов формирования школьных форменных костюмов XVI – XX ст. Англии и Франции.

Практическая значимость. Полученные результаты проведенных исследований могут быть использованы в разработке программ подготовки будущих специалистов в области дизайна одежды и в разработке современных перспективных

Keywords: *school uniform, history of the costume, elements of the costume, children`s clothes, fashion.*

коллекций школьного форменной одежды.

Ключевые слова: *школьный форменный костюм, история костюма, элементы костюма, детская одежда, мода.*

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРІВ:

Васильєва Олена Сергіївна, канд. техн. наук, доцент кафедри дизайну, Київський національний університет технологій та дизайну, ORCID 0000-0002-9275-0591, Scopus 57062901800, **e-mail:** lenawasilyeva@gmail.com

Пашкевич Калина Лівіанівна, д-р техн. наук, професор, професор кафедри ергономіки і проектування одягу, Київський національний університет технологій та дизайну, ORCID 0000-0001-6760-3728, Scopus 57191851112, **e-mail:** kalina.pashkevich@gmail.com

Васильєва Ірина Валентинівна, доцент КНУТД, доцент кафедри ергономіки і проектування одягу, Київський національний університет технологій та дизайну, ORCID 0000-0002-1737-4071, **e-mail:** mirtochka@gmail.com

Колосніченко Марина Вікторівна, д-р техн. наук, професор, декан факультету дизайну, Київський національний університет технологій та дизайну, ORCID 0000-0003-0020-3214, Scopus 24076493500, **e-mail:** kolosnichenko.mv@knutd.edu.ua

Цитування за ДСТУ: Васильєва О.С., Пашкевич К.Л., Васильєва І.В., Колосніченко М.В. Еволюція шкільного форменого одягу в Англії та Франції XVI-XX ст. Art and design. 2020. №2. С. 49-60.

<https://doi.org/10.30857/2617-0272.2020.2.4>

Citation APA: Vasylieva, O.S., Pashkevich, K.L., Vasylieva, I.V., Kolosnichenko, M.V. (2020) Evolution of school uniforms in the England and France of the XVI-XX centuries. Art and design. 2. 49-60.